

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto-osasto

Porin kaupunginhallituksen lausunto selvitysmiehen luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta

Selvitysmies Arno Miettinen on jättänyt hallitukselle luonnoksensa valtionosuusjärjestelmän uudistuksesta. Valtiovarainministeriö on pyytänyt kaupungin- ja kunnanhallituksia antamaan luonnoksesta lausuntonsa 4.4.2014 mennessä.

Porin kaupunginhallitus antaa selvitysmies Arno Miettisen luonnoksesta valtionosuusjärjestelmän uudistukseksi seuraavan lausunnon.

Kunnilta pyydettiin selvitysmiehen luonnoksesta ensimmäisen kerran kommentteja tammikuussa 2014. Myös Porin kaupunki antoi tässä vaiheessa omat kommenttinsa, jotka perustuivat kaupungin konsernihallinnon virkamiesten arvioihin. Kommenteissa otettiin kantaa mm. siirtymäaikaan, järjestelmän kannustavuuteen, valtionosuuksien ennustettavuuteen ja tiettyihin laskentakriteereihin sekä erityisesti niiden perusteiden puutteellisuuteen. Tammikuun kommenttikierroksen jälkeen selvitysmiehen lopulliseen luonnokseen ei tehty olennaisia muutoksia. Kuntien kommenteilla ei siis ollut mitään vaikutuksia selvitysmiehen lopulliseen esitykseen.

Yleisesti uudistustyön voidaan katsoa olevan oikean suuntainen. Laskentakriteerien määrän vähentäminen huomattavasti voimassa olevaan järjestelmään verrattuna sekä tätä kautta aikaansaatava järjestelmän yksinkertaistuminen ovat kannatettavia uudistuksia. Uudistuksen taloudelliset vaikutukset ovat kuitenkin erityisesti koko Satakunnan, Porin kaupunki mukaan lukien, osalta dramaattiset. Uudistuksen seurauksena Porin kaupungin valtionosuuksien taso laskee lähes 16 miljoonaa euroa nykytasoon verrattuna. Summa on samaa suuruusluokkaa kuin viimeisen kolmen vuoden aikana tehtyjen valtionosuusleikkauksien yhteismäärä Porin osalta.

Uudistuksen vaikutukset ovat seurausta erityisesti ikärakenteeseen perustuvan laskentakriteerin uusista painotuksista. Nuorten ikäluokkien painoarvoa on esityksessä nostettu huomattavasti ja vastaavasti vanhusikäluokkien painoarvoa laskettu. Tarkkoja laskelmia, joiden perusteella ikäryhmittäiset kustannukset on määritelty, ei ole kuitenkaan edelleenkään esitetty kunnille. Koska ikärakenteeseen perustuvan kriteerin painoarvo on niin merkittävä ja ikäryhmäperusteiden hinnoittelu muuttuu uudistuksessa erittäin voimakkaasti, tulisi jokaisen ikäryhmän laskennalliset kustannukset perustella hyvinkin tarkalla tasolla. Tällöin myös kunnille muodostuisi selkeämpi näkemys siitä, onko niiden omassa kustannusrakenteessa tiettyjen ikäryhmien osalta havaittavissa selkeitä poikkeamia. Kannustavuudesta uuden järjestelmän osalta ei myöskään voida puhua, mikäli tätä tarkempaa selvitystä ei anneta kuntien käyttöön.

Ikäryhmäjaottelun perusteita ei ole myöskään selvitetty esityksessä, eivätkä ne selviä THL:n ja VATT:n raporteista. Esityksessä ikäryhmäjaottelun sanotaan perustuvan edellä mainittuihin raportteihin, mutta raporteissa ikäryhmäjaottelun sanotaan perustuvan valtiovarainministeriön ehdotukseen.

Sairastavuuskriteerin osalta voidaan todeta, että uusi laskentakriteeri on huomattavasti uskottavampi kuin voimassa olevassa järjestelmässä oleva. Koska uusi sairastavuuskriteeri perustuu THL:n selvityksiin, voidaan kuitenkin pitää outona, että THL:n valmiita käytössä olevia mittareita kuten sairastavuusindeksiä ei ole suoraan voitu käyttää laskentaperusteena vaan valtionosuusjärjestelmää varten on pitänyt laatia oma laskentamalli.

Vähemmällä painoarvolla olevien kriteerien osalta voidaan pitää arveluttavana, että esim. vieraskielisyyden osalta ei ole käytettävissä hyviä tutkimuksiin tai tilastoihin perustuvia taustatietoja kustannusvaikutuksista, mutta silti sille osoitetaan uudessa järjestelmässä laskennallinen kustannus. Nämä laskennalliset kustannukset onkin uudistuksessa ilmeisesti määriteltä sillä perusteella, että niillä saadaan säädettyä valtionosuuksien määrää tiettyjen kuntien osalta sopivampaan lopputulokseen. Työttömyyskriteerin osalta taas voidaan todeta, että se ei ota riittävästi huomioon työttömyyden rakennetta ja siitä seuraavia muita ongelmia sekä näiden taloudellisia vaikutuksia vaan keskittyy pelkästään työttömien määrään.

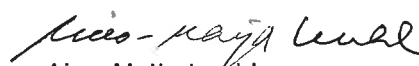
Ottaen huomioon esitetyn valtionosuusuudistuksen erittäin voimakkaat kuntakohtaiset muutokset sekä laskentakriteereihin kohdistunut monelta osin perusteltu kritiikki, tulisi uudistuksessa harkita selvitystyön jatkamista perusteiden tarkentamiseksi sekä samalla uudistuksen voimaantumisen ajoittamista uudelleen. Koska kuntien on erittäin vaikea nopealla aikataululla sopeuttaa toimintaansa, tulisi ns. siirtymäajan säädöksiä laadittaessa ensimmäisten vuosien taloudelliset vaikutukset pyrkiä minimoimaan. Heikko yleis- taloudellinen tilanne ja siitä aiheutuneet valtionosuusleikkaukset luovat mahdollisimman huonon ajankohdan voimakkaita muutoksia sisältävälle valtionosuusuudistukselle. Lisäksi valtionosuusuudistuksen eteenpäin vieminen irrallaan sote-uudistuksesta, joka omalta osaltaan tulee varmuudella vaikuttamaan kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksiin sekä erityisesti niiden jakautumiseen kuntien kesken, saattaa johtaa vaikutuksiin, jotka ovat valtionosuusjärjestelmän perimmäisen tarkoituksen vastaisia.

Mikäli uudistus kuitenkin päätetään toteuttaa esitetyssä muodossa, tulee samassa yhteydessä varmistaa, että valtionosuusuudistustyötä jatketaan välittömästi. Uudistuksen vaikutusten arviointi tulee sisällyttää pysyvänä menettelynä valtionosuusjärjestelmään ja sitä kautta varmistaa mm. laskentakriteerien oikeellisuus ja oikeudenmukaisuus tulevaisuudessa. Uudistuksen jatkotyössä tulee myös olla pyrkimyksenä siirtyä aitoon yhden putken valtionosuusjärjestelmään, jossa kaikki kuntien valtionosuudet kuuluvat jatkossa yhden ministeriön alaisuuteen toisin kuin voimassa olevassa sekä nyt esitetyssä uudessa järjestelmässä.

Porin kaupunginhallitus

Kaupunginjohtaja

Hallintopäällikkö

Aino-Maija Luukkonen

Lauri Kilku